

De Welshe klinker [i̯]: Uitspraak en oorsprong

Ieder die ooit bezig is geweest met Modern Welsh leren is op een zeker moment geconfronteerd met de noordelijke uitspraak van <y> in de laatste lettergreep en <u>: [i̯].¹ Hij lijkt ietwat op de Nederlandse lange u (als in *zuur*), maar wordt verder naar het midden van de mond uitgesproken met minder geronde lippen. Het is reden nummer één voor de meesten om voor de voor ons makkelijkere Zuid-Welshe uitspraak als [i] te gaan (als in Ndl. *mier*). In zijn nieuwe boek neemt Wmffre deze typisch Welshe klank onder de loep om zo meer duidelijkheid te scheppen in zowel ons begrip ervan als zijn geschiedenis.

Dr. Iwan Wmffre is docent aan de universiteit van Ulster in Derry, waar hij zich niet alleen bezighoudt met de naamkunde en dialectologie van de Brits en Iers Keltische talen, maar ook met hun taalkundige geschiedenis. Dankzij deze combinatie van specialismen weet Wmffre met zijn boek *The Qualities and the Origins of the Welsh Vowel [i̯]* twee publieken aan te schrijven: de dialectoloog die zich bezighoudt met de klankleer van het Modern Welsh en diegenen die zich bezighouden met de historisch taalkunde van het Brits Keltisch. Het boek bestaat dan ook uit twee onderdelen; het eerste houdt zich bezig met de tegenwoordige verspreiding en uitspraak van /i/ en het tweede met de geschiedenis van de klank. Vanwege de beperkte ruimte zal ik in deze recensie alleen ingaan op een aantal belangrijke punten van Wmffre's argument.

Mijn eigen specialisme ligt op het gebied van de historische taalkunde van het Brits en ik ben me in de twee en een half jaar dat ik nu in Wales woon bewust geworden van hoeveel complexer de variatie in de Welshe taal is dan wat de boeken in de Utrechtse universiteitsbibliotheek me deden geloven. In het eerste onderdeel van het boek duikt Wmffre in de grote verscheidenheid aan uitspraken die men met [i̯] aanduidt. Door deze klank te vergelijken met de klanken die men met [i] transcribeert voor het Pools, Connemara Iers, Centraal Skandinavisch en het Russisch, komt Wmffre tot de conclusie dat het niet om dezelfde klank gaat. Om die reden stelt hij voor om de definitie van [i̯] te verscherpen en nieuwe tekens aan het IPA (*International Phonetic Alphabet*) toe te voegen: [i], [ɪ] en [y̯].

Om de ontwikkeling van /i/ beter te begrijpen, gaat Wmffre in het tweede deel van het boek in op de ontwikkelingen in het Welshe, Cornische en Bretonse klanksysteem. Meestal worden moderne klankleer en historische taalkunde geïsoleerd van elkaar behandeld. Wmffre toont echter dat een beter begrip van het klanksysteem van Modern Noord-Welshe dialecten en hun Zuid-Welshe tegenhangers tot nieuwe inzichten leidt in hun historische ontwikkeling. Een interessante afwijking van gevestigde theoriën met betrekking tot de oorsprong van het foneem /i/ is dat Wmffre de Noord-Welshe uitspraak als innovatief beschouwt. Volgens hem was de klank oorspronkelijk /ɪ/, de klank die normaliter de Zuid-West Britse tegenhanger, de voorouder van het Cornish en het Bretons, toegeschreven

wordt. Deze klank zou dan gedurende de Middelwelshe periode met /ɥ/ samengesmolten zijn tot /i/. In het Zuid-Welshe is /ɪ/ in korte lettergrepen bewaard gebleven en in lange samenvallen met /i/.

Een enkel punt waarbij ik mijn twijfels heb, is te vinden in Wmffre's bespreking van de geschiedenis van de Welshe diftongen *ae* en *oe*. We weten dat de klinkers in tweelettergrepige woorden zoals *māes* 'veld', *iāen* 'ijslaag' en *trōed* 'voet' samenvielen met de diftongen in woorden zoals *caer* 'fort' en *coed* 'woud, bomen'. Het wordt in het algemeen aangenomen dat ze enkellettergrepig werden. Wmffre keert het echter om en stelt op basis van moderne uitspraak voor dat woorden als *caer* en *coed* juist tweelettergrepig zouden zijn geworden. Als dit werkelijk het geval was, zou men verwachten dat woorden zoals *caer* 'fort' en *coed* 'woud, bomen' in middeleeuwse poëzie als twee lettergrepen geteld werden. Ik ben alle voorbeelden van *caer* en *coed* in *Cyfres Beirdd y Tywysogion* (1991–96) (CBT) nagegaan en geen van hen hoeft als tweelettergrepig te worden geïnterpreteerd. Een bijzonder voorbeeld vinden we in CBT iii. 23, rgl. 3–4:

Nyd bleit coed coll y auael
Namwyn bleit maes moessauc hael

"Hij is geen held op sokken die zijn macht kwijt is,
Maar een veldheer, beleefd en vrijgevig"

Deze regels staan in het *cywydd*-metrum, wat inhoudt dat beide zeven lettergrepen horen te bevatten. Om aan de zeven lettergrepen te komen moeten oorspronkelijk enkellettergrepig *coed* en oorspronkelijk tweelettergrepig *maes* allebei als enkellettergrepig geïnterpreteerd worden. Deze versregels spreken dus Wmffre's bovenstaande theorie tegen.

Het boek geniet een goede, duidelijke vormgeving, wat vooral bij langere citaten in vreemde talen het geheel prettig leesbaar houdt. Sowiezo is Wmffre's schrijfstijl helder en zijn zijn argumenten goed gestructureerd. Daarnaast maakt hij gebruik van het IPA in plaats van één van de verschillende systemen die normaliter gebruikt worden door historisch taalkundigen, bijvoorbeeld IPA /i/, /ð/ en /ø/ in plaats van /i/, /δ/ en /ø/. Een minpunt van het boek is dat enkele afbeeldingen niet duidelijk uit de pers gekomen zijn. Dit is merkbaar bij afbeeldingen die grijstinten en kleine letters bevatten. Ook vergt het boek enige voorkennis van moderne en historische taalkunde en is het handig om een IPA klinkertrapezium online op te zoeken, al staan daar mogelijk niet alle klinkers in die Wmffre aanhaalt, zoals [ɣ] (en natuurlijk de door hem voorgestelde [i], [ɪ] en [y̯]).

De kracht van dit boek is dat het twee takken van taalkunde weet te verenigen in een aaneensluitend verhaal. Het is een waardevolle toevoeging voor zowel de moderne als de historische taalkunde. Het boek is voor een wetenschappelijk werk verder niet duur en zelfs online gratis verkrijgbaar op de aca-

demia.edu-pagina van Wmffre (al is het niet duidelijk of het om de definitieve versie gaat).

¹ Grafemen, dus hoe iets geschreven wordt, worden aangeduid met <..>, fonemen, klanken die sprekers van een bepaalde taal onderscheiden, met /../, en fonetische transcripties, de precieze uitspraak van klanken, met [..].

 LINUS BAND-DIJKSTRA

■ Wmffre, Iwan, *The Qualities and the Origins of the Welsh Vowel [i]* (Berlijn, 2013), Curach Bhan Publications, xx + 172 pp., ISBN 978-3-942002-12-7, paperback, €25,00.